

Száz éve született David Ojsztrah

Ojsztrah Magyarországon

Éppen négy éve, hogy „A hegedűsök királya” címmel jelent meg első írásom e folyóirat basábjain. Köszönettel tartozom a lap főszerkesztőjének, hogy ismeretlenül befogadta David Ojsztrahról szóló cikkemet, amely akkor a nagy művész halálának 30. évfordulójáról kívánt megemlékezni. Nemcsak saját gondolataimat tártam az olvasó elé, hanem Ojsztrah egyetlen, saját tollából származó életrajzi írását is, mely „Életutam” címmel akkor jelent meg először teljes terjedelmében magyarul. Cikkem kedvező fogadtatása után elhatároztam, hogy a következő számban sorra veszem Ojsztrah magyarországi fellépéseit. De nem így történt, és be kellett látnom, hogy kemény fába vágtam a fejszém.

Négy évnek kellett eltelnie, mire a szándékom valóra vált.

Hosszadalmas utánajárás és kutakodás után is sokszor csak nebezen bizonyítható adatfoslányokból tudtam dolgozni és a legnagyobb igyekezetem ellenére sem sikerült mindennek maradéktalanul utánajárni. Alapos munkát szerettem volna végezni, de az akadályok néha legyőzhetetlenek bizonyultak.

Az idén szeptember 30-án lesz száz éve, hogy megszületett a múlt század egyik legkiválóbb előadóművésze David Ojsztrah, ez a csodálatos hegedűs, kiváló karmester és nagyszerű ember. Születésnapját egyes források szeptember 17-re teszik, ami hirtelen elég jelentős különbségnek tűnik ahhoz, hogy egyszerű tévedésként aposztrofáljuk. Természetesen tévedésről szó sincsen, csak hogy Oroszországban e század elején még a Julianus-féle naptárt használták, ami pontosan 13 nap eltérést mutat a ma használatos Gergely-naptárhoz képest. Ennek a nem elhanyagolható apróságnak a figyelembevételével azonban most már nyugodtan kijelenthetjük, hogy David Fjodorovics Ojsztrah 1908. szeptember 30-án született a Fekete tenger parti Ogyesszában és ebből, az akkori Oroszország egyik zeneileg és kulturálisan is leglátványosabb városából indult el a világhírnév felé. A következőkben tekintsük át – a lehetőségekhez képest részletesen – Ojsztrah magyarországi fellépéseit.

Ha valaki témánk szempontjából azon szerencsések közé tartozik, hogy az 1920-as évek második felében született, és a sors zenei érdeklődéssel, netán hangszeres adottságokkal áldotta meg, annak módjában állhatott David Ojsztrah magyarországi hangversenyait figyelemmel kísérni. Képzeltbeli barátunk, mondjuk '28-as évjárat, tehát éppen 21 éves fiatalember, amikor a már nemzetközi hírnévnek örvendő Ojsztrah először lép fel hazánkban. Brüsszelben, a Nemzetközi Ysaye Hegedűversenyen 1937-ben aratott győzelme óta sorozatosan

kapja a külföldi meghívásokat, de komolyabb nemzetközi koncerttevékenységre a Szovjetunió politikai elszigeteltsége miatt nincs módja. Bár első bécsi fellépés sorozata már 1945-re datálható, mégis elsősorban a „baráti szocialista országok” közönsége volt számára a külföld ahol már akkor is, de később is szeretettel és elismeréssel fogadták. Magyarországra hivatalosan, – erre majd később kitérek – 1949-ben érkezett.

Ojsztrah ekkor már érett szólólista, és így 41 évesen **1949. március 17-én** Vlagyimír Jampolszkijjal lép a Zeneakadémián először a magyar közönség elé.

Műsora két olyan darabot tartalmazott, amelyet ma már nem játszanának egy hegedűesten zongorakísérettel, ilyen volt például Beethoven G dúr románca vagy... és ez még szokatlanabb!Sibelius hegedűversenye.

Az est műsora a következő volt:

- Vitali** Chaconne
- Beethoven** G dúr románca
- Brahms** d moll szonáta
- Sibelius** d moll hegedűverseny
- Csajkovszkij** Valse scherzo**
- Hacsaturján** Song poem

Rádásokban sem fukarkodott; Lalo Intermezzóját a spanyol szimfóniából, Paganini Mózes fantáziáját, és a magyar közönségnek tett gesztusként Bartók román táncait játszotta kirobbanó sikerrel. Legjobb tudomásom szerint erről a hangversenyéről hangfelvétel nem létezik. Nem úgy, mint a két nappal későbbi hangversenyéről! A

rádió archívuma őriz egy hangverseny felvételt, mely **1949. március 19-én** a Zeneakadémia Nagytermében készült, de több kérdőjelet is hordoz magában. Az egész hangverseny alatt teljes a csend a háttérben, se mocorgás, se köhögés, se kottalapozás nem hallható, feltűnő a „stúdiócsend” Többszöri lehallgatás után az akkori lakklemezek tipikus sercegése is gondolkodóba ejti az érdeklődőt! Óhatatlanul felvetődik a kérdés, hogy ez talán mégsem egy koncertfelvétel? Ez a gyanú nem zárható ki teljesen, hiszen a két nappal ezelőtti nagyszerű koncert után felmerülhetett egy rádiófelvétel gondolata, pótolandó a mulasztást! A hangarchívumban e felvétel kísérőcédulája helyszíniként a Zeneakadémiát, zongorakísérőként pedig V. Jampolszkijt jelöli meg, továbbá két ráadását is említi. A hangverseny – amennyiben ez valóban az volt – furcsasága még a közönség tetszésnyilvánítása nélkül született ráadásokban van, hiszen nem hallottunk tapsot sem a darabok közben, sem a koncert végén.

Kis változtatással a műsor a következő:

- Mozart** B dúr szonáta KV.454.
- Paganini** Mózes fantázia
- Csajkovszkij** Valse scherzo
- Brahms** d moll szonáta

Majd a két ráadás

- Debussy** A lenhajú lány
- Bartók** Román táncok

Ojsztrah ennél a programjánál – mint majd később is az év folyamán hasonló esetben – erősen támaszkodik előző esti műsorára. Talán ez is bizonyítéka lehet egy hirtelen született stúdiófelvételnek és egyben ellene szól egy második Zeneakadémiai szólóestnek.

Ezután sorra veszi a pesti zenekarokat, kezdve a Rádiózenekarral, mellyel egy stúdióhangverseny keretében játssza Mendelssohn hegedűversenyét, Somogyi László vezényletével. Aki ezt a felvételt valaha hallotta, állítja, hogy egyike Ojsztrah legfiatalosabb, legsziporkázóbb Mendelssohn koncert tolmácsolásainak. A Magyar Rádió hangarchívuma megőrizte ezt a felvételt, ami bizonyos időközönként adásba is kerül, de... hamis dátummal! Mióta az eszemet tudom, a rádióújság az 1949. február 19-i dátumot közli, pedig ez nem állja meg a helyét! A hangverseny valójában egy hónappal később, *március 19-én* volt, ami egy kis utánjárással egyértelműen kiderül a Rádiózenekar lelkiismeretes vezetői Koncert Naplójából. Azonban szeretném még megosztani az olvasóval további kétegyeimet a pontos dátumot illetően. A napló bejegyzése szerint erre a hangversenyre 19-én és 20-án írtak ki szolgálatot a zenekarnak, amiből arra következtethetünk, hogy 19-én volt a próba és csak 20-án az élő egyenes adás. Ez a hangverseny tehát nagy valószínűséggel *1949. március 20-án* csendült fel a Magyar Rádió valamelyik stúdiójában.

Ojsztrah sikere elsöprő volt mindkét esetben. A Zeneakadémián lélegzetviszafojtva hallgatják az emberek első hangjaitól fogva és érzik, hogy egy egészen kiváló művész bemutatkozásának lehetnek tanúi. Ezzel Ojsztrah tulajdonképpen le is tette a névjegyét az akkori magyar hangversenyéletben. Ne higgyük azonban, hogy beérte ennyivel! A következő napon elkezdődik a próbákat egy eddig példátlan zenei eseményre. Három nap leforgása alatt két hangversenyen eljátszik hat hegedűversenyt, először hazánk legregebbi, legpatinásabb zenei együttesével a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarával majd a Székesfővárosi Zenekarral mindkét esetben Somogyi László vezényletével. Tudomásom szerint Ojsztrah volt a világon az első, aki ilyen feladatot tűzött maga elé. Moszkvában már az 1946/47-es hangversenyévad keretein belül indított egy egész ciklust „A hegedűverseny fejlődése” címmel. Kiril Kondrasinnal akkor öt hangversenyen játszottak három-három versenyművet, összesen tizenötöt! Ebből kapott ízelítőt a budapesti közönség a Városi Színházban. Mindkét esten Somogyi László dirigált.

Sajnos ismét értetlenül állunk ama tény előtt, hogy a rádió erről a világszenzációról, ha teljesen nem is, de félig lecsúszott. Ma már ki tudja milyen okból, csak a második hangversenyt rögzítették! Pedig az első alkalommal *1949. március 21-én* olyan darabokat is hallhattunk, mint a nálunk teljesen ismeretlen Tanyeev hangverseny szvitet, vagy a hegedűsök által ugyancsak ritkán műsorra tűzött Glazunov versenyművet. Az est zárószáma, Csajkovszkij népszerű hegedűversenye ezek után már méltán hatott ismerősként a valószínűleg ámulatba ejtett közönségnek.

Két nappal később, *1949. március 23-án* ugyancsak a Városi Színházban, de ez esetben a Székesfővárosi Zenekarral játsza Mozart A-dúr, Mendelssohn e moll, és hogy a hazai kincsből mára is jusson, Hacsaturján 1940-ben komponált d-moll hegedűversenyét. Az eddig hazánkban alig ismert művész sikere osztatlan, a szakma – de a publikum is – érzi és tudja, hogy amit ma este itt hallott, az a világ élvonalába tartozik, és csak reménykedhet, hogy Ojsztrah minél többször és minél hamarabb visszatér majd Budapestre. Még annyit megemlíthetünk a ráadásokat illetően, hogy az első zenekari hegedűestről semmi, a másodikról pedig, csak nemes egyszerűséggel annyi maradt ránk, hogy „játszotta egyiket a másik után Sarasatétól Bartókig.”

Ha az Ojsztrah rajongók népes tábora most felsóhajt; „De jó lett volna mind ezt hallani!”, azoknak üzenem, hogy a második est felvétele létezik, ha a ráadások le is maradtak a közben valószínűleg elfogyott magnószalagról!

Egy érdekességet azért szeretnék itt megemlíteni. Azon kívül, hogy Ojsztrah fergeteges tempóban játssza a Mendelssohn koncert harmadik tételét, fültanúi lehetünk egy pillanatnyi „üzemzavarnak”, ami vele egész pályafutása során alig fordult elő, és amely ezt a felvételt egyedivé, érdekessé teszi. Az egyik, amúgy elég kellemetlen páros kötéses menetnél Ojsztrah bal keze lecsúszik a fogólapról, ami persze csak pillanatnyi, de hallható zavart okoz!

Egy pár mondat erejéig viszont szeretnék még visszatérni a március 19-i szólóestre, ahol az állítólagos Zeneakadémiai koncert alatt teljes a csend! Hogy az ott uralkodó csendet nem csak az akkori technika rovására írhatjuk, bizonyítja ez a négy nappal későbbi zenekari est felvétele, ahol a hangolástól kezdve minden, a közönség által produkálható zajt hallhat a kedves rádióhallgató! Kérdem én, mi lehet vajon az 1949. március 19-i felvétel titka?

Még ugyanabban az évben a Budapesten megrendezett Világ Ifjúsági Találkozóan hallhatja őt legközelebb a magyar közönség. Már így is ritkaság számba megy, hogy egy éven belül valakit visszahívjanak koncertezni, de ez esetben Ojsztrah nem csak fellépni jön, hanem zsűrizik és magával hozza fiát, Igor is. Zeneakadémiai szólóestjére *1949. augusztus 25-én* kerül sor. de ezúttal Lev Oborin a zongorapartner. A hangversenyen elhangzottak már nem az év eleji, kicsit hatásvadász műsorhoz hasonlítottak. Ez már egy igazi, komoly, világjáró művész szonátaestje.

Beethoven: G-dúr szonáta op.30. Nr.3.

Prokofjev: f-moll szonáta

Franck. A-dúr szonáta

Ráadások

Debussy: g-moll szonáta I tétel

Brahms: c-moll Scherzo

Beethoven: A-dúr „Kreutzer” szonáta III tétel

Másnap hallhattuk először David Ojsztrah fiát, a 17 évesen hazánkba látogató Igor Ojsztrahot, akinek állítólag ez volt az első külföldi szereplése. Apa és fia a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarával – egy akkoriban oly kedvelt stúdióhangverseny keretén belül – *1949. augusztus 26-án* eljátszotta Bach d-moll kettősversenyét. A később rendszeresen együtt fellépő páros első és egyben utolsó hangversenye volt ez Magyarországon. A most már jelentős hírnévvel rendelkező apa számára azonban még nem ért véget a nap. Csak a szokásos esti időpontban kezdődött hangverseny után tudott egy további rádiófelvételre időt szakítani, így aztán még aznap éjjel 22.30-tól éjfélig Lev Oborinnal egy rövidebb szonáta est kerül felvételre. Megismétlik teljes egészében az előző esti Beethoven és C. Franck szonátákat, és ezúttal eljátszák a teljes Debussy szonátát. Sajnos az ifjú Ojsztrah papával együtt előadott első, és egyben utolsó fellépésének felvétele nem maradt ránk, de az éjszakai szonátázás igen. Ezután már csak az arra a kérdésre adandó válasz marad a levegőben, hogy miért volt szükség az éjféle rádiófelvételre, holott a program lényegében ugyanaz volt, és hibátlanul maradt ránk az hegedűest hanganyaga is! Ojsztrah magyarországi jelenléte tele van ilyen és hasonló megválaszolhatatlan kérdésekkel.

Művészeink még igazán ki sem pihenhették magukat az éjszakai felvétel után. Másnap, mint egy koronát tették fel vendégszereplésükre azt a Csajkovszkij estet melyet a

Csepeli Munkásotthonban adtak a Rádiózenekarral és Somogyi Lászlóval. Ojsztrah a hegedűversenyt, Oborin pedig a b-moll zongoraversenyt játszotta.

Ezzel véget is ért David Ojsztrah 1949-es fergeteges magyarországi bemutatkozása. Bizonyára zsúfolt programja miatt a magyar publikumnak kerek tíz évet kell várnia visszatérére.

Ezek alatt az évek alatt Ojsztrah számára kinyílik a világ. Habár a továbbiakban is elsősorban csak a szocialista országokban és a Szovjetunióban lép fel, karriere úgy tűnik feltartóztatlan. Sztálin '53-ban bekövetkezett halála után aztán már semmi akadály nem áll útjában a világhírnévhez. Igazi utazó szólista válik belőle. A Prágai Tavasz állandó vendége, Bécs, London, Párizs és korábbi versenygyőzelmének színhelye, Brüsszel vetekszik érte, majd 1955-ben debütál az USA-ban és még ebben az évben első japán meghívásának is eleget tesz.

Egy teljes évtized elteltével 1959 tavaszán jön ismét Budapestre. Újra egy egész sor koncerten hallhatjuk és ebben az évben látogat el először és – tudomásom szerint – utoljára egy vidéki magyar városba Szegedre, ahol hegedűestet ad. Valahol egy Ojsztrah-ról szóló cikkben olvastam még egy győri látogatásról, de erről többet nem sikerült megtudnom. Helybeli zenekari kollégákat próbáltam emlékezésre bírni, de nem volt olyan idős kolléga a városban, aki egy Ojsztrah koncertre emlékezett volna és a győri Levéltár sem őriz semmi erre utaló dokumentumot. Budapestre többek között egy kortárs szerző hegedűversenyének magyarországi bemutatójával érkezett –, de ne vágjunk ennyire a dolgok elébe! Vegyük sorra az új „tavaszi hadjárat” hangversenyeit! Ismét Vlagyimír Jampolszkij ül a zongoránál, amikor a Zeneakadémián **1959. március 13-án** felcsendülnek egy ígéretes és érdekes programot kínáló hegedűest első hangjai. Tartini Ördögtrilla szonátája után – mely egyike a hegedűirodalom legnehezebb darabjainak – tíz év elteltével ismét műsorára tűzte C. Franck szonátáját, melyet Szyjatoszlav Richter szerint Ojsztrah nem kedvelt különösebben. A szünet után Karol Szymanowski lengyel szerző Mítoszok című, három részből álló darabját, majd Hindemith Esz-dúr szonátáját adták elő. A Szymanowski mű különös módon képviselteti magát Ojsztrah repertoárjában. Gyakran játssza a teljes művet ezekben az években, de lemezfelvétel csak az „Aretusai forrás” című tételből készült. Ahhoz hogy hallhassuk végre a teljes trilógiát el kell, hogy érkezzenek az idők, amikor megnyíl-

nak a szovjet archívumok és számos élő hangverseny felvétele is hozzáférhetővé válik. Ojsztrah mindig támogatója volt a zenei újdonságoknak, így például – tekintet nélkül a Párt Központi Bizottságának a véleményére – sokat tett Hindemith műveinek népszerűsítésért a Szovjetunióban. Egyik kedvenc zárószáma Ravel Tzigane című műve először, de nem utoljára hangzik el a hangverseny végén Budapesten. Ráadásként Kodály Kállói táncait, egy Prokofjev szonáta tételt – nem tudni melyiket – majd Bach G-dúr szonátájából az Allegro-t, és végezetül Debussy Holdfény című remekét hallhattuk.

Azokban az időkben, amikor az Erkel Színház még teljes egészében a budapesti zenei élet rendelkezésére állott, itt tartották világhírű zenekarok, nagy nevű szólisták hangversenyait. Így történt ez három nappal a nagyszerű hegedűest után, **1959. március 16-án** is. A hegedűrepertoár két zeneileg és technikailag is legigényesebb versenyművét, először Beethoven, majd a szünet után Brahms hegedűversenyét hallgathatta meg a közönség Ojsztrah minden szempontból érett és kifinomult előadásában. Az Állami Hangversenyzenekart Ferencsik János vezényelte. Néhány nappal a hangverseny után megjelenő kritikák Ojsztrahról szuperlatívuszokban írtak. A Magyar Nemzetben Asztalos Sándor egészen odáig ragadtatja magát, hogy azt írja: „Aki közben úgy érezte, hogy most, most... azonnal elsírja magát: az ne szégyenkezzen...” Az est ráadásai a program fő részéhez illően Mozart C-dúr Rondo-ja és Bach a-moll hegedűversenyének lassú tétele volt.

Másnap, **1959. március 17-én** este a Szegedi Nemzeti Színházban élvezhették az ott jelenlévők Ojsztrah valószínűleg egyetlen nem budapesti hangversenyét. Egy hegedűest keretén belül lépett a szegedi közönség elé, valamicskét változtatva budapesti műsorán. Zongorakisérője ezúttal is a szimpatikus szerény V. Jampolszkij volt.

Leclair: D-dúr szonáta

C. Franck: A-dúr szonáta

Csajkovszkij: Meditáció

Csajkovszkij: Vals scherzo

Prokofjev: Három darab a Rómeó és Júliából

Ravel: Tzigane

Ráadások: **Debussy:** Holdfény, **Kodály:** Kállói táncok és **Sztravinszkij:** Orosz tánc a Petruskából. A túlszúfolt Nemzeti Színház hosszú percekig ünnepelte és virágokkal halmozta el a kiváló művészt.

Következő budapesti hangversenyére **1959. március 19-én** kerül sor ismét a Ze-

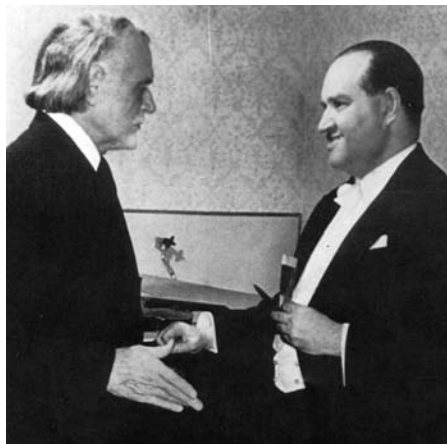
neakadémia Nagytermében, ahol a Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekarát ezúttal honfitársa, Nyikolaj Anoszov vezényli. Ezúttal Mozart G-dúr hegedűversenyén kívül Ojsztrah egy igazi csemegét is hozott a magyar közönség számára. Ezen a hangversenyen csendült fel Magyarországon először Dimitrij Sosztakovics a-moll hegedűversenye. Ojsztrah pártfogója a kortárs szovjet komponistáknak, akik nem egy esetben kérik fel őt hegedűműveik előadására. Sőt a legtöbben, úgymint Hacsaturján, Sosztakovics, Rakov vagy Mjaszkovszkij, neki is dedikálták versenyműveiket. Érdeklődik minden iránt ami új a hegedűirodalomban és olyan szerzők műveit is előadja, mint Tanyeev, Macsavariani, Taktakisvili, Dvarionasz stb... Idővel aztán érezhetően távolodik ezen szerzők műveitől, és kizárólag Hacsaturján, Prokofjev és első sorban Sosztakovics opusait tartja meg repertoárjában. Ezen az estén is ad egy ráadást, mégpedig Beethoven F-dúr románcát.

Az elkövetkező három nap valószínűleg maga egy ráadás ezen az „Ojsztrah fesztiválon.” Már majdnem szokásához híven a Csepeli Munkásotthonban is fellép ezúttal **március 20-án** az ÁHZ-val és Ferencsikkel. A Beethoven koncertet és ráadásnak Mozart C-dúr rondóját játsszák majd **március 21-én** – az eddigi koncertek nagy sikerére való tekintettel – a Zeneakadémián, egy külön hangverseny keretén belül ismét Beethoven hegedűversenyét hallhattuk. Ez a tavaszi Ojsztrah ciklus egy zártkörű hangversennyel ér véget **március 22-én**, a Magyar Tudományos Akadémián. A szünet nélküli koncerten Leclair D-dúr szonátája, majd Beethoven „Kreutzer” szonátája hangzik el. Ezután valószínűleg a ráadások helyén hallhatta a válogatott közönség Ojsztrah egyetlen hegedűátiratát, Schubert Vals caprice című művét, majd búcsúzóul Kodály sodró lendületű Kállói táncait.

Nem szeretnék ünnepontó lenni, amikor mindehhez még szomorúan hozzáteszem, hogy ebből a hét hangversenyből a Sosztakovics hegedűverseny kivételével egy árva hang sem maradt az utókorra!!! De miért...? David Ojsztrah 1959 tavaszi koncertsorozata ezzel véget ért. Sokat, szépet, jót hallottunk és bizton merem állítani, hogy Ojsztrahot a magyar zenerajongók ezután örökre a szívükbe zárták. Ezekben az években Ojsztrah már magát sem kímélve járja a világot, ami az évek folyamán aztán súlyosbodó egészségügyi problémákhoz vezet. Az elkövetkező években látogatásai sűrűsödnek: három, majd két évre csökken két pesti fellépése között az idő.

Legközelebb a Budapesti Zenei Hetek rendezvénysorozat keretein belül – ezúttal rendkívül izgalmas műsorral – érkezik hazánkba, most már lényegesen rövidebb időt töltve Budapesten. Két zenekari hegedűsten halljuk két-két hegedűversenyyel mindkét alkalommal az Erkel Színházban, a Magyar Állami Hangversenyzenekar kíséretében. Az első hangversenyen, **1962. szeptember 27-én** Kóródi András vezényelt és Mozart D-dúr KV.218. versenye, majd a szünet után Hindemith első op.14-es hegedűversenye csendül fel. Ritkán játszott mű, és mint már fentebb említettem, Ojsztrah mindig lelkes pártolója volt zeneszerzőknek és műveknek, melyek a Szovjetunióban nem élvezték a felső vezetés kegyeit. A „Zsdanovi” szörnyű időkben Hindemithet is formalistává degradálta a Párt hivatalos értékítélete. Egy ideig maga Ojsztrah is képviselte ezt a központi véleményt pl. Sztravinszkijról, de egy kései interjújában vállalva tévedését utal rá, hogy az évek folyamán igyekezett a hibáját tettekkel korrigálni. A Szovjetunióban is lemezre játszotta mindkét említett zeneszerző hegedűversenyét. Talán érdekes lehet, hogy milyen körülmények között született meg Ojsztrahnál a gondolat, hogy műsorára tűzze – az említett okokon kívül – Hindemith hegedűversenyét. Londonban koncerteztek fiával, Igorral. Az előadás után vacsorázni mentek egy közeli étterembe. A szomszéd asztaltársaságnál ült Paul Hindemith a híres német zeneszerző, aki jelen volt az esti hangversenyen. Megpillantván Ojsztrahékat, odafordult hozzájuk gratulálni. Hindemith az előadókat méltató szavaira Ojsztrah így válaszolt: „Kedves mester! Olyan kár, hogy nem írt versenyművet két hegedűre. Fiammal szívesen eljártszánk.” Mire Hindemith így válaszolt: „Valóban kár, de tulajdonképpen mi tartja Önt vissza, hogy egy hegedűre írt koncertemet eljátszsa? A budapesti előadáson a közönség kedvező fogadtatásban részesítette Hindemith hegedűversenyét, sőt ráadást is követelt. Először Beethoven G-dúr románcával majd Locatelli virtuóz „Labirintus” című caprice-val örvendeztette meg Ojsztrah a lelkes közönséget. Két nappal később ugyanezen a helyszínen ugyan ennek a zenekarnak az élén már Komor Vilmos állt. Ojsztrah pedig a teljes pályafutását végig kísérő, repertoárjának egyik legkedveltebb darabjával, Prokofjev első D-dúr hegedűversenyével kezdte az aznap esti hangversenyt. A szerzővel már egészen fiatalon volt alkalma megismerkedni, ha nem is kellemes körülmények között. Még a húszas évek derekán egyszer felkérték, hogy egy Prokofjev tiszteletére rendezett fogadáson

játssza el a D-dúr hegedűverseny Scherzoját. Ojsztrah nagy lelkesedéssel várta a találkozást, amiből kis híján botrány lett. Játéka közben a szerző egyre komorabb arccal hallgatta a neki szánt zenei meglepetést. Amikor Ojsztrah befejezte, Prokofjev mit sem törődve az ünneplő közönséggel a közeli zongorához ugrott és azonnal mutogatni kezdte, hogy miként kellett volna a darabját előadni, majd így szólt: „Fiatalember teljesen rosszul értelmezte a darabomat!” „Képzelmek, majdnem elsüllyedtem szégyenben – írja később Ojsztrah. De most vissza Budapestre ahol az est folyamán még Bartók első, úgy nevezett fiatalkori hegedűversenye is a műsoron szerepelt. Ojsztrah már fiatalon is nagy tisztelője Bartók zenéjének és igyekszik műveit műsorra tűzni. Eredeti, komoly és mélyreható zenei mondanivalót lát benne. Menuhintól hallja a második hegedűversenyt és a szólószonátát, majd kései éveiben maga is gyakran játssza a szerző első hegedű zongora szonátáját.

Ez alkalommal Kodály Zoltánnal is találkozik, akit emlékeztet arra a kis epizódra amikor a Tanár Úr Moszkvában járt a Központi Zeneiskolában és az ottani kis nebulóknak szolfézs kérdéseket adott fel. Az egyik kislány, aki helyesen válaszolt Igor Ojsztrah volt.

Még két ráadás zárja a nagyszerű **1962. szeptember 29-i** hangversenyt. Először – vélhetően a Tanár Úr tiszteletére – Bach-Kodály Lantprelúdiumát, majd végezetül Bach a-moll koncertjéből a harmadik tételt adják elő először Margittay Sándor csembaló kíséretével, majd a zenekar közreműködésével. Mindkét hangversenyt a rádió egyenesben közvetítette, de hangfelvétel sajnálatos módon ezúttal sem készült!

Legközelebb már csak a számára rendkívül zsúfolt jubileumi évben, 1968-ban találkozunk vele Magyarországon. Akkor már nem

csak hegedül, hanem vezényel is! A Zeneakadémián kezd **1968. november 16-án** egy rendkívül igényes művekből álló szonátaesttel. Igor Ojsztrah meséli egyszer valahol, „Apám mindig nagy gondot fordított hangversenyei műsorának összeállítására.” Ezúttal a hatvanas évek elejétől rendszeresen vele utazó és fellépő Frida Bauer a partnere. Ebben az ünnepi évben a zeneirodalom remekeit hozta el hozzánk.

Schubert: A-dúr Duo

Prokofjev: f-moll szonáta

Tartini: d-moll „Ördögtrilla” szonáta

Ravel: G-dúr szonáta

Ráadásaként pedig **Brahms:** d-moll szonáta II. tételét hallhattuk.

A nagy érdeklődésre való tekintettel rögtön két zenekari hangversenyt hirdettek meg az elsőt november 18-ra a másodikat egy nappal későbbre azonos műsorral.

Weber: Oberon nyitány

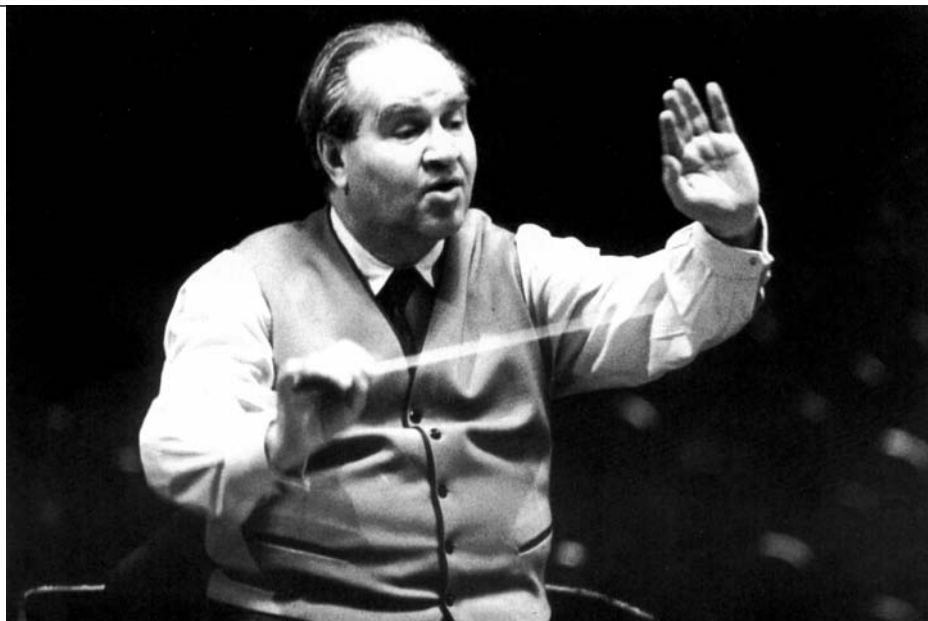
Mozart: D-dúr hegedűverseny KV.218.

Mozart: C-dúr „Jupiter” szimfónia a műsor.

Ojsztrah kettős feladatot vállalt magára, vezényelt és a Mozart versenymű szólistája is volt. A közönség szünni nem akaró tettségnyilvánítása valószínűleg nem kizárólag a fáradhatatlanul muzsikáló és kirobbanó formában lévő művésznek, hanem új tevékenységének és egész eddigi életművének szólt. Az est ráadása egy rendkívül ritkán hallható szóló hegedűdarab, Max Reger d-moll Preludiuma. Tudomásom szerint ez az egyetlen magyarországi Ojsztrah hangverseny, melyet nemcsak a rádió, de a Magyar Televízió is rögzített. Így tanúi lehettünk Ojsztrah muzikális, harmonikus és mindig a zene szolgálatában álló dirigálásának.

Másnap, **november 19-én** ismét sikerül zsúfolásig megtölteni az Erkel Színházat, pedig a műsor és előadói – mint azt már említettük –, ugyanazok Ennyi év után sem képes a pesti közönség betelni Ojsztrah művészetével és rendületlenül visszavárja a magyar fővárosba.

Jön is két év múlva, és ismét hoz magával valami meglepetést. Ezúttal a Zeneakadémián **1970. október 26-án** csak vezényli a Rádiózenekart, viszont az est szólistája a frissen Csajkovszkij versenyt nyert 23 éves Gidon Krémer. Mint tudjuk, Ojsztrah rendkívül zsúfolt koncerttevékenysége mellett nagyon lelkiismeretesen tanított is a moszkvai Csajkovszkij Konzervatóriumban. Kiváló növendékek kerültek ki az osztályából, mint például a nálunk jól ismert és kedvelt Szemjon Sznyitkovszkij, Liana Isszadzke, Igor Ojsztrah, Viktor Pikajzen és a most szemünk láttára külföldön először de-

David Ojsztrah a Rádiózenekarral próbál

bütáló Gidon Krémer. A fiatal művész mestere vezényletével Sibelius hegedűversenyét adta elő, majd az akkor még teljesen ismeretlennek számító Ernst „Utolsó rózsa” című caprice-val ejtette bámulatba a közönséget.

Szabadjon itt egy személyes megjegyzést tenni. Az eltelt jó néhány évben intenzíven foglalkoztam David Ojsztrah életével és művészetével. Egy ilyen esetben óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy találkozott-e valaha személyesen e sorok írója Ojsztrah-hal? Igen, találkoztam, de csak a karmester Ojsztrah-hal. A zene iránt akkor már komolyan érdeklődő tizenévesként édesapámmal ott ültem az első sorban azon az estén, a Zeneakadémián. Valamilyen okból november 1-én a szonátaestre sajnos már nem mentünk el. Felnőtt fejjel ezt azóta is bánom!

Gondolom a kedves olvasó már észrevette az itt sorra vett hangversenyek után tett, néha sajnálkozó megjegyzéseimet a fent maradt hanganyagot illetően. Ojsztrah jelentős számú magyarországi koncertjeihez képest kevés hangfelvétel maradt az utókorra. Hogy miért? A választ erre eddig nem sikerült megtalálnom. Spórolás a hangszalaggal, érdektelenség vagy csak egyszerű hanyagság, nem tudom.

Az **1970. november 1-i** hegedűesten, mint oly sokszor, Ojsztrah két érdekességet is tartogatott a számunkra. Egy új Sosztakovics művet, a hegedű zongora szonátát – amit a szerző Ojsztrahnak dedikált –, mutat-ta be a magyar közönségnek, és az amúgy szokásához híven választékos programjában most egy Messiaen művet is hallhatunk. Ez is ékes bizonyíték Ojsztrah elképesztően széles repertoárjára, mely Vivalditól Messiaenig és Bachtól E. H. Meyerig ívelt.

A műsor a következő volt:

Beethoven: G-dúr szonáta op.30/3.

Sosztakovics: Hegedű zongora szonáta op.134.

Schubert: C-dúr Fantázia

Messiaen: Thema con variazioni

Ravel: Tzigane

Ráadások; **Mozart:** 12 variáció és **Debussy:** A lenhajú lány

Ez esetben létezik a hangverseny hanganyaga, de az archívumban található tengerkeres dobozán jól látható felirat közli a kíváncsiskodóval: „Adásban nem adható!” Elérkeztünk David Ojsztrah utolsó magyarországi fellépéséhez, ami két év elteltével, **1972. október 18. és 19-én** – teljesen azonos műsorról az Erkel Színházban volt. A Magyar Állami Hangversenyzenekart ezúttal is maga Ojsztrah vezényelte. A hangverseny első felében két hegedűverseny hangzott el. Elsőként azt a Bach a-moll hegedűversenyt választotta amit élete első nyilvános fellépésén is játszott még Ogyesszában. Majd Mozart A-dúr hegedűversenye következett ami azon a csodálatos '49-es bemutatkozáson is – amikor a magyar publikum először hallotta őt Budapesten – a három hegedűverseny között szerepelt. A szünet után még Mozart „Jupiter” szimfóniáját vezényli a teljes zenei, technikai és szellemi képességei birtokában lévő érett mester. Ráadásóként ismét azt a ritkaság számba menő Reger Preludiumot hallhattuk tőle, mint négy évvel ezelőtt.

Az elkövetkező napokban aztán elutazik Budapestről és már soha nem tér vissza. Az 1973-as év nagyon nehéz időszak az életében, hiszen alig koncertezik az év folyamán. Súlyosbodó szívbetegsége hónapokra ágyhoz köti, sőt hosszabb időre szanató-

riumba is utazik az NDK-ba. Ezek alatt a nehéz hetek, hónapok alatt arról álmodozik, hogy mit fog majd csinálni, ha újra felépül. Amikor kijön a kórházból és orvosai ismét engedélyezik számára a munkát, boldogabb, mint valaha. Így lát neki az 1974-es szezonnak és habár legdélgettebb álmat, a berlini Anyegin bemutatót le kell, hogy mondja, azért újult erővel veti magát a tennivalókba. Sokat vezényel, de hegedül is és amikor '74 őszén elindul Amszterdamba, olyan jól érzi magát, mint már nagyon régen. Vele van most is, mint már évek óta hűséges útítársa és felesége Tamara Ivanovna Ojsztrah, amikor egy nagysikerű hangverseny után október 24-én hajnalban a szállodai szobájában éri a halál.

Cikkem elején utaltam rá, hogy szeretnék még visszatérni az 1949-es kezdetekhez. Teszem ezt azért, mert hivatalosan 1949. március 17-e Ojsztrah első koncertje Magyarországon. Ennyi ami dokumentálható, és ami biztos, jóllehet Viktor Juzefovics „Beszélgetések Igor Ojsztrah-hal” című könyvében említ egy utazást **1935. áprilisában** Varsón, Bécsen, Budapesten, Szófián át Isztambulba, ahol egy szovjet zenei delegáció tagjaként szerepel Ojsztrah neve. Csak Isztambulban szerepelt, vagy az összes többi említett városban is? Yakov Szoroker Ojsztrah-ról írt, nagyon ritkaság számba menő könyvében egyértelműbben ír: „A varsói verseny és néhány lengyelországi koncert után D. Ojsztrah élete első turnéjára utazik: Bécsbe, Budapestre és Isztambulba.” Ez világos utalás egy budapesti fellépésre, aminek viszont nyoma sincs a korabeli sajtóban. Egyetlen egy koncert került lemondásra 1966-ban Ojsztrah betegsége miatt.

Ezen kívül még egy rejtélyes, nem teljesen magyar vonatkozású Ojsztrah hangverseny-ről van tudomásom. Állítólag **1970. május 22-ére és 23-ára** hívták meg a Bécsi Ünnepi Hetekre az ÁHZ-t Ferencsikkel a Wiener Konzerthaus-ba. Ojsztrah volt a szolista Bartók első hegedűversenyének, amire a próbák Budapesten voltak. A Hangversenyzenekar naplója nem tud erről a vendégjátékról továbbá van a Wiener Konzerthausnak egy honlapja online archívummal, ahol az 1913 és 2008 közötti hangversenyek megtalálhatóak műsorról és közreműködőkkel. Sajnos ebben az említett hangversenyeknek nyomuk sem található! Ennek az információnak a forrása számomra ismeretlen, csak annyit tudok, hogy Breuer János zenekritikustól származik. Ha János bátyámnak ebben nem is, de abban minden bizonnyal igaza van, hogy „Volt nekünk egy Ojsztrahunk...”
Nyuli László